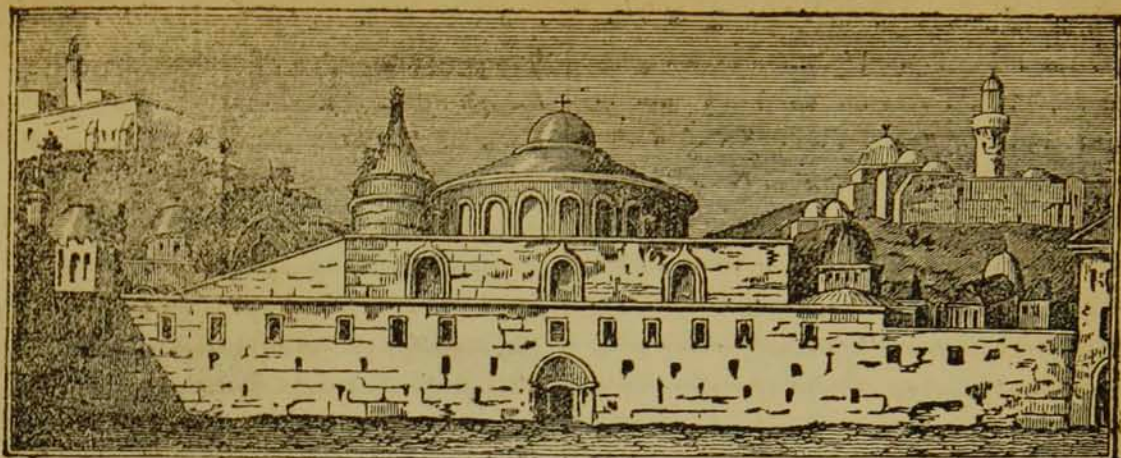

ԲՏԱՍԱՆԵՐՈՒՄԻ ՏԱՐԻ

թիւ 4.

ԱՄՍԱԳԻՐ

ԱՊՐԻԼ 30

1877.

ԱԶԳԱՅԻՆ . ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ . ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

Ա. Բ. Բ. Ա. Ն. Ա. Մ. Գ.

ԿԱԲՈՂԱՆՈՍ (•)

ՀԱՆԳՈՒՅԵԱԼ ՏԵՐ Սրբազան Եղի-
աղար Կաթողիկոսն զիւր ձեռնասուն
և զհաւատարիմ աշակերտն զՆիկի-
դայոս վարդապետն կարգեաց ձեզ
տեսուչ, և որ բարեպէս հովուելով
զձեզ տասն ամ հանգեաւ ՚ի Քրիս-
տոս. որ այժմ՝ ակներեւ տեսանի ար-
ձանագիր գերեզմանի ՚ի տապանս քա-
րին Եւ յետ այնորիկ կրկին խրթնացաւ
սուրբ Եկեղեցին ձեր ՚ի ձեռն անկար-
գութեան՝ զի երբեմն մուխաթածիք
տիրէին ձեզ երէց, կամ աշխարհա-

կոն, և երբեմն եկամուտք ոմանք և
անձանթք իբրու վարդապետք, որք
զբազում անկարգութիւնս. եւ զորիւ
նազանցութիւնս մուծին յԵկեղեցիս
ձեր, և այսպէս անշքեղացեալ սուրբ
Եկեղեցին ձեր իբրեւ այրի մնացեալ,
և դուք որբացեալ դեղերեցայք զամս
քսան և հինգ: Եւ ապա յետ այոքան
ամաց ողորմութեամբն Աստուծոյ ՚ի
Ռձկ թուին Սրբոյ Երուսաղէմայ Ծայ-
րագոյն նուիրակ գոլով եկի ես առ
ձեզ. եւ զգործն իմ աւարտեցի, եւ
բարձեալ որայիւք անցեալ գնացի ըզ-
մնացեալ գործն իմ աւարտել: Իսկ այ-

(•) Շարունակութիւն և վերջ, տես թիւ 3.

նրմ Ժամանակի լուսահոգի Աստու-
ծատուր հոգեւոր Տէրն, որ արք եպիս-
կոսոս և ծայրագոյն նուիրակ սուրբ
Էջմիածնի 'ի վերայ բոլոր վիճակին մե-
ծի Բիւզանդիոյ. յայնմ ամի զՄեռոն
Թափն ես արարի 'ի քաղաքիդ. և ըզ-
սէրս բազումս եւ զանպատմելիս. եւ
ապա զինի սակաւ աւուրց մեծամեծք
և փոքունք, դուք և նախնիքն ձեր բա-
զում աղերսանօք խնդրեցիք զիս ձեզ
հովիւ և Առաջնորդ բարեպէս հովիւ
եւ կառավարել զձեզ ըստ օրինակին
Քրիստոսի և լուսատուին մերոյ սրբոյ
Հորն Քրիստոսի լուսաւորչին: Եւ ես
յաղթեցայ 'ի սէրն ձեր, ետու զանձն
իմ ծառայութիւն եւ մշակութիւն
սուրբ Յովհաննէս եկեղեցւոյն և հո-
վիւ անուանեցայ բանաւոր հօտիդ
Քրիստոսի, և հովեցի զձեզ ապահովս
պահելով 'ի հերձուածողաց և 'ի կեր-
պորանեալ սուտակոսպաս կարգաւո-
րաց. այսպէս եւ մնացի առ ձեզ 24
տարի: Եւ 'ի լրման ՌՁՁԳ Թուին բա-
զում սիրով և գթով, լալով և դառն
արտասուօք զամենեանսդ գրկախա-
ռըն սուրբ համբուրիւ 'ի մեծամեծաց
մինչեւ ցփոքունս շուրջ զձեօք փարե-
լով՝ բարեւ մնայ առնելով և օրհնե-
լով՝ և վասն ձեր աղօթելով, և զա-
ղթս սրբոցն, և զձերն, և սուրբ Յով-
հաննէս Աւետարանչի պսակաւոր Ե-
կեղեցին ինձ բարեխօս առնելով երկար
ճանապարհիս պաշտօր խնդրելով ան-
ջատեցայ 'ի ձէնջ: Եւ իբրեւ լցան ա-
ւուրք հարիւր բազում աշխատու-
թեամբ եկեալ հասի 'ի սուրբ Աթոռս
Էջմիածին. եւ տեսի զցանկալին հոգ-
ւոյս զՍրբազան եղբայրն իմ հոգելի
զՏէր Աբրահամ անապատաստուն Հայ-
րապետն, որ և ընկալաւ զիս համա-
պատիւ իւրն, և այլ աւելի:

Եւ ապա յետ ուխտի իմոյ կատա-
րելոյ կամեցայ ընդ իս եկող ուխտա-

ւորացն յետս չուել և գնալ 'ի սուրբ
Կարապետն ուխտ, և անտի՛անցանել
եւ գնալ 'ի վիճակն իմ 'ի Թրակիա.
Բայց ոչ ետ թող սրբազանն իմ ասե-
լով թէ՛ դեռ եւս ոչ յագեցայ յեղ-
բայրական սիրոյ քո:

Յայնժամ ես անճարացեալ զընդ-
իս եղեալն յղեցի, և մնացի 'ի սէր
Սրբազանին, և յետ ոչ սակաւ աւուրց
գնացի 'ի վանորայս 'ի սուրբ Խոր վի-
րապն, և 'ի սուրբ Գեղարդն եւ ե-
կեալ կրկին 'ի սուրբ Աթոռս գաի ըզ-
Սրբազանն իմ խոթացեալ 'ի մահիճս
հիւանդութեան. զոր և զկիս սակաւ
աւուրց հրաւիրեաց Կոչողն 'ի վերին
յԵրուսաղէմ ուր ինքն կամեցաւ. և
եւ մնացի որք իբրեւ մենացեալ: Եւ
այնուհետեւ 'ի կամացն Աստուծոյ և
հրաւիրմամբ բոլոր միաբանից, և հա-
մայն գաւառաց. Առաջնորդ, և Իշ-
խանք, աշխարհաժողով արարեալ կու-
տեցան 'ի վերայ իմ, որք և ընդունե-
ցին զիս 'ի գերաստիճան Կաթողի-
կոսութեան և 'ի ծառայութեան սուրբ
Իջման տեղւոյս, որ և յախամայ կա-
մօք անցուցին զմեծ և զանտանելի ըզ-
լուծ 'ի պարանոցս իմ. յորում ահա
կամ ապաւինեալ 'ի խնամս Աստու-
ծոյ ակն ունելով և ելիցն յաջողու-
թեան և փրկութեան:

Եւ արդ սիրելիք իմ, անձն իմ և
ոսկերք իմ, ահա ես մնացի աստ յա-
րեւելս կարօտ տեսութեանց ձերոց.
և թէպէտ կամիմ զձեզ տեսանել եւ
յայդ կողմունքդ գալ, զըօսանալ և
ուրախանալ. բայց չէ հնար. վասն որոյ
արժանի արաողէ Տէր 'ի դատաստա-
նին զմիմեանս տեսանել. բայց ձեր և
առանց մխիթարութեան առանց
հովիւի մնալն չէ պատշաճ. որպէս
փորձիւ ճանաչեցիք ըստ վկայութեան
Գրոց թէ՛ Մի մերձենայք յօծեալս իմ,
և 'ի մարգարէս իմ մի մեղանչէք, Եւ

սուրբ Աւետարանն Քրիստոսի հրամայէ թէ . Այսչափ ժամանակս ընդ ձեզ եմ, և ոչ ծանեար զիս Փիլիպպէ, Քանզի հրամայէ Հոգին Աստուած բերանով իմաստնոյն Սողոմոնի պատուիրելով առ հոգեւոր հովիւս Եկեղեցւոյ սրբոյ ասելով՝ խելամուտ թեամբ ծանիր զանձինս խաշանց ձերոց, և հաստատեցէր զսիրտս ձեր 'ի վերայ երամոց ձերոց . Եւ զի յայտ իսկ է Աստուածուսոյց բարեպաշտութեան ձերում, որ երամբանական խաշանց Ս. Եկեղեցւոյ դուք էք 'ի Քրիստոս : Ես այս նարդեանս հովիւ գտայ օրհնեալ հօտիդ, տառապեալ ձերութեանս մեր, որպէս գրեցաւ 'ի վերայ . վասն որոյ գիտութիւն լիցի ձեզ հաւատացելոյդ ըստ վկայութեան սուրբ Աւետարանին որ ասէ . Որ խնդրէ առնու, որ հայցէ գտանէ և որ բաղխէ բացցի նմա, որպէս և դուք ձեզն իսկ խնդրեցիք յօժար կամօք և բազմակիք մահուրով զնախապատրաստ Որդեակն իմ ձեռնասուն զՅովհաննէս վարդապետն 'ի տեղի իմ և արժան իսկ էր վասն Առաջնորդութեան . զի որովհետեւ օրէն է Աստուածային և սահման մահկանացու բնութեանս, ամենայն որդի հաւրադատ, ժառանգեն զոռն և զհայրենիս հօր իւրոյ : Այսպէս և այսու օրինակաւ ահա զսիրելի որդեակն իմ և զձեռնասուն զաւակն, զցուպ ձերութեանս իմոյ որ 'ի ձեռս ձեր անեալ է, և ինեւ վարժեալ զՏէր Յովհաննէս արք եպիսկոպոսն և ծայրագոյն վարդապետական իշխանութեամբ ճոխացեալ աշակերտն իմ բարձր հրամանաւ և անյաղթելի սուրբ Իշման տեղի Ծնորհիւն եւ իմով հայրապետական իշխանութեամբս հոգեւորական ներդործութեամբն հոգեւոր փեսայ հարսին Սիօնի, այսինքն սուրբ Յովհաննաւ Աւետարանի Եկեղեցւոյն ի.

մոյ հաստատեցի Առաջնորդ հովիւ եւ տեսուչ 'ի վերայ մայրաքաղաքիդ Թէքիրտաղու բարձրահայեաց սուրբ Յովհաննէս Եկեղեցւոյ, և շրջակայ թէմի և վիճակի դորին Թրակիոյ . որպէս գիտակ իսկ էք . նախ զվախճան լուստհոգի Կարապետ հոգեւոր տէրին, 'ի ՌՃՀԹ Թուրք յլեցի զգա 'ի սուրբ Աթոռս առնուլ զպատիւ գերաստիճան եպիսկոպոսութեան ըստ խնդրոյ իմոյ և հաճութեամբ ձեր ամենեցունցդ . Այնու յուսով զի մինչ կենդանի եմ ծառայեսցէ ինձ զգործ հոգեւոր մշակութեան և կատարեսցէ անձանձիր հնազանդութեամբ ըստ կամաց իմոյ . Նմանապէս և Սրբազանն իմ ետ վեկայական և կոնդակ արձանացուցեալ 'ի խնդրոյ իմոյ : Եւ այժմ ահա իմով իշխանութեամբն, եւ բարձրագահ սուրբ Աթոռոյս անյաղթելի և բուռն զօրութեամբ, եւ սուրբ Լուսաւորչի շնորհաբաշխ Աջոյ ներգործութեամբն պարգեւեցի որդեկիս իմոյ Յովհաննէս վարդապետին զքնիկ վիճակն իմ եւ զսթառ Առաջնորդութեան, որ 'ի Թէքիրտաղն . զի հովուեսցէ զձեզ և ուսուցանել զձեզ գնալ յօրէնս և 'ի պատուիրանս Տեառն անարատութեամբ և սրբութեամբ . տալով զանձնն իւր օրինակ բարեաց ամենեցուն :

Մանուանդ պահէլ զանձն իւր սրբութեամբ, արդարութեամբ և խոնարհութեամբ . առնելով ինքն և ուսուցանել զձեզ . պահելով զանձն իւր անբանբաս առ մարդիկ և անգատապարտ առ Աստուած : Եւ 'ի վերայ այսր ամենայնի լիցի այցելու և հայր որբոց և այրեաց, անանկաց և աղքատաց և լիցի ամենեցուն հոգեւով եւ մարմնով ցաւակից և վշտակից սիրովն Քրիստոսի . և կոչեսցէ զիմաստունսն եւ զարժանաւորսն եւ զվկայեալսն 'ի կարգ և յաստիճան դպրութեան, կի-

ասարկաւադութեան եւ քահանայութեան . կալցի հրամանաւ լմերով զառաքելաբար իշխանութիւն կապելոյ եւ արձակելոյ հղոր եւ բարձր հրամանաւ սուրբ Աթոռոյս , որ եւ առ ձեզ եկեալ երջանկափառ վարդապետական իշխանութեամբն քարոզեսցէ զբանն Աստուածային եւ ուսուցէ ձեզ զճանապարհս ճշմարտութեան . իրատեսցէ զստոհական , յանդիմանեսցէ զստամբական , ուղղեսցէ զթիւրեալսն եւ դարձուցէ զմոլորեալսն , սաստեսցէ զհակառակողն կանոնաց , կարկեսցէ զհերձուածողսն , եւ ջանասցէ ամենայնիւ զձեզ իբրեւ զկոյս մի սուրբ յանդիման կացուցանել Քրիստոսի : Այլ եւ զհոգեւոր նախանձ օրինացն Աստուածային եւ վրէժխնդրութիւն կանոնաց սրբոց Առաքելոց եւ Հայրապետաց անձին կրելով արեամբ չափ նահատակեսցի :

Վասն որոյ ընկալարուք զսա յայսմ հետէ մեծաւ սիրով եւ հնազանդութեամբ ճանաչեցէք զերախտաւորն իմ , եւ զընտանին ձեր , եւ մի երթայք զհետ օտարի . զի դիտէք ստուգիւ եւ դուք որ 'ի մանկութեան կրթեցաւ 'ի ձեռս իմ . եւ մինչեւ 'ի մահ եդ զանձն իւր 'ի վերայ իմ . որպէս եւ է մինչեւ ցայսօր . եւս յուսամ մինչեւ ցիկտ կոչմանս եւ յետ անցմանս . զի յիշատակ իմ լիցի . որպէս եւ 'ի ձէնջ յուսամ զի մեծաւ պատուով եւ գթով . մանաւանդ որ երեւելիք էք յանուանէ յատուկ բարեկամք մեզ եւ սուրբ Աթոռոյս , բարեպաշտօն իշխանք , եւ հանձարեղ թօլլաթաւորք . եւ ծերունիք ալեօք , ծաղկեալ քահանայք , եւ առ հասարակ ժողովուրդք ըստ իւրաքանչիւր կարգի , եւ ըստ պատուոյ պարտիք զսէրն որ առ ձեզն , առնել եւ որդեկիդ իմոյ Տէր Յովհաննէս վարդապետիդ Առաջնորդիդ ձերոյ :

Եւ յամենայնի 'ի կողմն ճշմարտութեան ճանաչելով թեւ թիկունք լի ջիւր . եւ ունիցիք դէս իբրեւ զիս որ է հոգեծին զաւակն իմ . որպէս եւ գիտէքդ իսկ : Եւ մի ոք իցէ ընդ իմացող եւ հակառակող դմա թէ քահանայից եւ թէ ժողովրդոց , զի որք ընդ զիմանան մեզ եւ սուրբ Աթոռոյս եւ սարսափելի սուրբ Իշման տեղոյս են հակառակք . նոյնպէս եւ հնազանդողքն մեզ եւ սարսափելի սուրբ Աթոռոյս են հընազանդք : Այլ եւ զառաքելաբար իշխանութիւն եւ զհրաման սաստելոյ եւ յանդիմանելոյ , կապելոյ եւ արձակելոյ , զի կապեալն 'ի դմանէ կապեալ եղիցի յերկինս եւ արձակեալն՝ արձակեալ 'ի յերկինս եւ 'ի յերկրի . նա եւս քըննութիւն առնել եւ այցելութիւն յամի յամի Եկեղեցւոյդ ձերոյ : Եւ շըրջակոյ թեմի եւ վիճակի դորին . այլ եւ որչափ հաս եւ իրաւունք գոն ըստ կանոնական հրամանացն , որք Առաջնորդականաց են իրաւունք , պարտիք տալ անորտունջ զնախասահմանեալն ըստ սովորութեան ձերոյ , եւ զոր ինչ քան զիմն յառաջ , եւ 'ի յիմումն ժամանակի զառաջնորդական իրաւունքն մի խանդարեալիք . որպէս լսեմ եթէ նախնեաց սովորութիւն , որ 'ի Հայաստանեսայց Եկեղեցիս վարի , այսինքն ըզպաշտօնէից բաժանելն՝ խաբանել կամեցան ոմանք 'ի քաղաքիդ . եւ զայս բազումս այլայլութիւն մուծին յԵկեղեցին զոր ես սչ կամիմ զի մի քակեացին նախնի եւ հայրենական բարի արարողութիւն սուրբ Եկեղեցւոյ . եւ զոր ինչ նուէրք կայր սահմանեալ յիմն ժամանակի զնոյն սրատու իրեմ . զմահս եւ զկենացն , զտէրունականսն եւ զերաւ խայրիսն , զօծմանն , եւ զտէրունիքսն , զհոգեբաժինսն , եւ զքառասնիցն , եւ զայլ կանոնեալսն 'ի սրբոց՝ զտէրունիք իրաւունքն սայլ 'ի ձեռն Առաջնորդ

դին ձերոյ անպակաս եւ մանուկանդ
ուրախ սրտիւ : Քանզի զուարթ զուար-
թըս եւ առաքա սիրէ Աստուած :

Աստանօր վերջ բանիս տեսանեմ ըզ
ձեր հնազանդութիւն եւ զորդիական
սէրն զոր ունիք առ իս եւ առ սուրբ
Աթոռս : Թէ որպէս յայտնեցէք
որդեկանիդ իմոյ Յովհաննէս վարդա-
պետիդ եւ Առաջնորդիդ ձերում : Այս
է զոր ասեմս հնազանդութեամբ եւ
հպատակութեամբ մեծաւ քաղցրա-
ցուցէք զսիրտ դորին : զի խնդու-
թեամբ հովուեսցէ զձեզ եւ ոչ հոգ-
ւոց հանելով , զի ես յորժամ լսիցեմ ,
ուրախանայեմ : ուրեմն ջանասցուք
միշտ կատարել զհրամանս Առաքելոցն
զոր ասէ : Հնազանդ լըրուք Առաջնոր-
դաց ձերոց , եւ հպատակ կացէք նոցա :
զի եւ ես յորժամ լսիցեմ ուրախանայ-
ցեմ : որպէս զի սիրով Հոգւոյն Սրբոյ
միացեալ հոգւով ընդ միմեանս կաց-
ջիք ընդ երկայն աւուրս եւ վայելես-
ջիք բարեաւ զաստիս : զի եւ անդ եւ ան-
պատկառ եւ զուարթ երեսօք եւ ու-
րախ դիմօք առեալ զձեզ կացուցանէ
ընդ աջմէ հովուապետին : եւ դատա-
ւորին ամենեցուն : առ որ ասիցէ Ա-
հաւասիկ ես եւ մանկունք իմ զորս եւ
տուր ցիս : եւ ասպա լուիցէ 'ի նմանէ :
Եկ ծառայ բարի եւ հաւատարիմ մուտ
ուրախութիւն Տեառն քո հանդերձ
մանկամբք քով : որում արժանաւորս
արասցէ զձեզ 'ի փառս անձառ ան-
ղըրաւ յաւիտեանս ամէն :

Գրեցաւ օրհնութեան Կոնդակս
'ի վերայ Թէքիտաղու վասն Առաջ-
նորդութեան ձեռնասուն որդեկանս
իմոյ Յովհաննէս վարդապետին եւ
ծայրագոյն Արք Եպիսկոպոսին 'ի Թը-
ւին Հայոց ՌՃԶԶ ին : եւ 'ի ամսոյն
Յունւարի մուտն : առ դրան Վեհա-
րանիս սուրբ Էջմիածնի յանյաղթելի
Աթոռոյ ամէն :

ՀԱՅ ԵՒ ԿԵԱՆՔ

Տէր : առ ով երթիցուք : բանս
կենաց յաւիտեանեաց ունիս :

Աստուածորդին Յիսուս իւր աշա-
կերտաց հետ մի օր երբ Կաթառնա-
յում կը գտնուէր , հրէայք հացի հա-
մար վէճ կը յարուցանեն եւ կ'ընկնին
վիճել Յիսուսի հետ այն հրաշքի հա-
մար , որով Յիսուս հինգ հացով եւ
սակաւ ինչ ձկով հինգ հազար հոգի
կերակրեց :

Հրէայք որովհետեւ չէին ուզեր հա-
ւատալ Յիսուսին իբրեւ Աստուծոյ որդ-
ւոյն , կ'ուզէին նորա գործած հրաշք-
ները եւս ուրանալ առ ոչինչ համա-
րելով՝ եւ նորա սիրտը վշտացունել :
ուստի կ'առարկէին թէ մեր հայրերը
Եգիպտոսէն ելելու ժամանակ , անա-
պատին մէջ քառասուն տարի յերկնից
իջած մանանայով կերակրուեցան : ու
րով ըսել կը կամէին թէ քու ըրածդ
ալ բա՞ն մ'է : Յիսուս անոնց կը սա-
տասխանէ թէ՛ յիրաւի ձեր հայրերը
քառասուն տարի կերակրուեցան յերկ-
նից իջած մանանայով , բայց մեռան :
իսկ իմ տուած հացս յաւիտեանեան է
եւ զայն ուտողը չք պիտի մեռնի : Հը-
րէայք չուզելով իմանալ Յիսուսի խօս-
քին զօրութիւնը եւ նիւթական հաց
կարծելով նորա ըսածը , կ'ուզեն որ
տայ իրենց անկէ , որպէս զի իրենք եւս
ուտելով հանգիստ ապրին : սակայն
Յիսուսի նպատակը ըստ որում մար-
դոց սիրտը , միտքը եւ հոգին երկրէն
վեր բարձրացնել էր , վասն որոյ եւ իւր
խօսքերն հոգեւոր էին : սակայն տես-
նելով որ Հրէայք չեն իմանար , կամ
չեն ուզեր իմանալ նորա Աստուածա-
յին նպատակը , կը պատասխանէ թէ
« Հոգին է կենդանարար եւ մարմին ինչ